

Структура професіоналізму майбутніх перекладачів авіаційної галузі

В узагальненні процесу формування професійної компетентності у майбутніх перекладачів авіаційної галузі важливу роль відіграє визначення професіоналізму та структури даного процесу.

С.О. Дружилов під професіоналізмом розуміє особливу здатність людей систематично, ефективно і надійно виконувати складну діяльність у найрізноманітніших умовах. У понятті «професіоналізм» відображається такий ступінь оволодіння людиною психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає існуючим в суспільстві стандартам та об'єктивним вимогам. Професіоналізм тут розглядається в якості інтегральної характеристики людини-професіонала, що відбивається в діяльності і спілкуванні. Професіоналізм – це не лише досягнення людиною високих виробничих показників, але й особливості її професійної мотивації, система її прагнень, ціннісних орієнтацій, сенс праці для самої людини [1].

Аналіз сучасних досліджень свідчить, що поняття «компетентність» широко використовується вітчизняними та іноземними вченими у педагогіці та психології (І.А. Зимня, А.К. Маркова, Ю.Г. Татур, В.Д. Шадріков та ін.). Компетентність розглядається як системна характеристика особистості, що відображає результат освіти і якості підготовки фахівців. Встановлено, що професійна компетентність спеціаліста з вищою освітою передбачає:

- 1) розуміння системного характеру професійних проблем;
- 2) здатність засвоювати та розвивати інноваційні технології в системній інтеграції;
- 3) володіння знаннями та новими технологіями у своїй предметній галузі та суміжних областях;
- 4) здатність до швидкого навчання, до засвоєння нового, до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, до професіоналізму;
- 5) здатність реалізувати свій творчий потенціал (знання, вміння, досвід, ділові та особистісні якості) у продуктивній професійній діяльності.

Отже, професійна компетентність є характеристикою особистості, яка системно динамічно розвивається (сукупність здібностей, знань, вмінь, ділових та особистісних якостей), що демонструє володіння сучасними технологіями і методами вирішення професійних задач різного рівня складності і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю [2].

Щодо формування професійної компетентності, то для визначення сформованості професійної компетентності пропонуємо використовувати наступні рівні:

Перший рівень (мінімальний). Студент використовує знання лише для виконання лише даного конкретного завдання (і завжди може використати їх для іншого завдання). Добре працює за наявності чітких інструкцій та зразку виконання.

Другий рівень (низький). Адаптує свої знання відповідно до особливостей завдання і вміє використовувати їх для вирішення другого класу аналогічних завдань. Діє відповідно до конкретних обставин.

Третій рівень (середній). Самостійно може моделювати систему знань за певним класом задач. Вміє вирішувати професійні задачі через створення моделей, що відповідають даному класу задач.

Четвертий рівень (високий). Вміє моделювати алгоритм діяльності відповідно до даного класу задач і переносити його на вирішення нового, більш складного класу задач; володіє засобами моделювання в різних предметних областях; вміє розробляти моделі для нових класів задач.

П'ятий рівень (найвищий). Володіє системою професійних знань та вмінь, володіє творчим мисленням; застосовує системний підхід для вирішення різних задач; творчо вирішує професійні задачі.

Слід зауважити, що професійна компетентність як системна характеристика особистості має складну структуру, а також те, що модель компетентності спеціаліста має гнучку структуру і може включати різні елементи в залежності від конкретної спеціалізації [2].

Щодо підготовки майбутніх перекладачів авіаційної галузі, в ході дослідження нами були виявлені основні психологічні та педагогічні умови, створення яких, на наш погляд, дозволить вдосконалити формування у них професійної компетентності. Для цього нами умовно виділено три етапи формування інтегральної професійної компетентності майбутніх перекладачів авіаційної галузі на основі ідей самоорганізації складних динамічних відкритих систем, до яких відноситься і система освіти. Розглянемо ґрунтовніше ці етапи.

Завданням першого етапу (теоретичного) було надання студентам системи теоретичних знань, що визначило зміст професійної освіти, вибір методів і форм організації навчального процесу. В той же час, на першому етапі студент безпосередньо не стикається з професійними діями, не виконує їх. Але оскільки знання являють собою необхідний структурний компонент компетентності спеціаліста, на цьому етапі можна розглядати їх як початкову стадію формування інтегрованих вмінь.

Основним видом діяльності в даному випадку є навчальна діяльність академічного типу, а основною навчальною моделлю – семіотична модель (семіотика [від грец. semeion – знак, признак] – наука, що досліджує засоби передачі інформації), яка «включає систему завдань, що передбачають роботу з текстом як з семіотичною системою, які спрямовано забезпечують опрацювання знакової інформації). Такі завдання

орієнтовані на індивідуальне присвоєння інформації, що характеризує конкретну галузь культури, яка фіксована у знаковій формі і створює простір навчальних текстів.

У моделях такого типу предметна галузь діяльності розгортається за допомогою конкретних навчальних форм, в рамках яких виконуються завдання, що являють собою текстові виклади, які не вимагають особистісного ставлення до матеріалу, що вивчається. Одиницею роботи студента є мовленнєва дія – слухання, читання, говоріння, письмо» [3: 69].

Як показує наше дослідження, процес підготовки майбутнього спеціаліста на даному етапі відзначається професійною спрямованістю за рахунок надання інформації, необхідної для подальшого успішного виконання професійної діяльності. Знання набуваються не самі по собі, а як знання, необхідні для успішного вирішення професійних задач, як теоретичні орієнтири, необхідні для здійснення професійної діяльності. Вивчення предметів, які входять до циклів фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін за переліком програми і дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу на даному етапі сприяє не лише поширенню і поглибленню знань і уявлень, але й формуванню усвідомленого активного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Даний етап, в основному, стосується першого модуля дисципліни «Практика перекладу авіаційної термінології» – тема «Основи авіації». При вивченні навчального матеріалу на цьому етапі широко застосовувалися синергетичні принципи, а саме: принцип подолання лінійного мислення полягав у залученні студентів до самостійного пошуку інформації, дискусії з проблемних питань; принцип додатковості розкривався у демонстрації різних точок зору на одну й ту ж саму проблему (коротке викладення історії створення ІКАО, зародження авіації), принцип відкритості полягав у виконанні студентами самостійних робіт, присвячених висвітленню історії розвитку авіації в Україні і світі.

Завдання другого етапу (практичного) полягало в тому, щоб у ході засвоєння студентами теоретичних знань, особливо в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, сформувати професійно важливі вміння і навички. На цьому етапі здійснювалась оперативна актуалізація засвоєних на попередньому етапі знань, що сприяло, з одного боку, їхньому уточненню, поглибленню і закріпленню, а з іншого – перетворенню у форму дієвих знань. При цьому одним з основних видів діяльності майбутніх перекладачів авіаційної галузі на цьому етапі є «квазіпрофесійна діяльність», тому процес навчання студентів здійснювався переважно в умовах, наближених до майбутньої професійної діяльності. На цьому етапі широко застосовується контекстний підхід, основна ідея якого полягала в тому, що протягом вивчення матеріалу другого і третього модулів дисципліни «Практика перекладу англійської авіаційної термінології» – «Основні конструктивні частини ПС» і «Системи та обладнання повітряних суден та двигунів» на практичних заняттях широко використовувалися вправи, спрямовані на формування професійно-важливих вмінь і навичок (аудіювання, діалогічне мовлення).

На третьому етапі формування інтегральної професійної компетентності майбутніх перекладачів авіаційної галузі, поруч з попередніми двома етапами, вирішувалися задачі, що були пов'язані з формуванням цілого комплексу професійно важливих якостей особистості спеціаліста, а саме: на цьому етапі основною стає навчально-професійна діяльність, в рамках якої інтенсивно використовуються навчальні завдання соціально-професійного характеру.

На думку А.О. Вербицького, і ми з ним погоджуємося, в даному випадку навчальні завдання отримують динамічне розгортання у спільних, колективних формах роботи учасників навчального процесу. Формування не лише предметної, але й соціальної компетентності суб'єкта навчання здійснюється шляхом входження до інтерактивних груп, являючи собою соціальні моделі майбутнього професійного середовища. Найбільш чітко засоби включення до такого середовища можуть бути відпрацьовані у діловій грі та інших формах професійного навчання: навчально-виробничій практиці, комплексному курсовому та дипломному проектуванні та ін.

Тут повною мірою задається предметно-професійний і соціальний контексти майбутньої діяльності спеціаліста. Одиницею активності студента стають вчинки. Особистісні сенси перетворюються у соціальні цінності, в систему ставлень до суспільства, праці, самого себе. На професійно значущому матеріалі здійснюється предметний та соціальний розвиток особистості, її включення до професії як частини культури. [3: 70].

Тут також широко застосовувався контекстний підхід: протягом вивчення матеріалу четвертого модулю «Аеропорт» студенти, окрім традиційних завдань, були задіяні у ділових іграх, виконували проектні завдання.

Зауважимо, що виділення трьох етапів у системі формування професійної компетентності у студентів – майбутніх перекладачів авіаційної галузі носить умовний характер. На практиці вони доповнюють один одного і є взаємообумовленими. Їх виділення було здійснено з метою демонстрації, на якому з компонентів професійної компетентності на різних етапах робиться більший акцент.

Література

1. Дружилов С.А. Психология профессионализма человека: интегративный подход/ С.А. Дружилов// Журнал прикладной психологии. – 2003. – №4–5. –С.35–42//<http://drusa-nvkz.narod.ru/DruSibiria.html>. 2. Софьина В.Н. Системный подход к анализу структуры профессиональной компетентности выпускника ВУЗа / В.Н. Софьина // ftp://lib.herzen.spb.ru/text/sofina128_7_16.pdf. 3. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 206 с.